

**LEGKEDVESEBB
MADARAINK**

13.

a kuvik

61

1871

1871

**LEGKEDVESEBB
MADARAINK**

a kuvik

REVISED
1974

1974

A kuvik kistermetű, mozgékony bagoly, amely Európán kívül Elő- és Közép-Ázsiában, kelet felé egészen Koreáig, Kína északi tájaiig, az Amur folyó vidékéig fordul elő, de költ Észak- és Északkelet-Afrikában is. Hazánkban annak ellenére, hogy állománya az utóbbi évtizedekben erősen megfogyott, még mindig viszonylag gyakran találkozhatunk vele. Nagy kár, hogy sokan még mindig ferde szemmel néznek rá. Minden ok nélkül, helyesebben csupán azért, mert bagoly.

Sajnos a baglyokat az emberek tekintélyes része még ma is a „titokzatos” madarak közé sorolja, amelyekkel vigyázni, amelyektől óvakodni kell. Talán csak azért, mert „láthatatlanul”, éjszaka járnak zsákmány után és viszonylag ritkán találkozhatunk velük. Pedig a kuvik ezen a téren is kivételt jelent, hiszen nem egyszer akár délben is ott láthatjuk a kémény sarkán, vagy a hodály nádtetején üldögélve.

Magam mindig kedves emlékeim közé sorolom azokat a tavaszi, vagy nyári alkonyatokat, amikor alkalmam nyílt arra, hogy hosszasan is figyelemmel kísérjem egy-egy kuvikpár, vagy egy magányos madár viselkedését. Látni a kis bagoly néha furcsának tűnő, azt is mondhatnám bohókás mozdulatait, amint sűrűn leguggolva majd ismét felegyenesedve figyel feszülten a fatörzshöz támaszkodó ember felé. Elgyönyörködtem puha röptében, amint teljesen nesztelenül, elegáns íveket írva suhant a kertek alatt és a sarki kerítésoszlopra telepedve, kerek fejét kíváncsian forgatta minden irányban. A kuvikot valaha „halálmadárnak” hívták, erről majd az alábbiakban olvashatunk. Pedig valójában egy csodálatosan szép és varázslatosan érdekes madárról van szó, amelyet a következő fejezeteken keresztül, úgy is mint az év madarát, de egyébként is minden természetbarát figyelmébe ajánlok.

Tollfülei nincsenek

A kuvik kis termetű, zömök bagoly, sárgás szemekkel és viszonylag lapos, „nyomott” fejtetővel. Felsőteste barna, apró fehér mintázattal, hasoldala sárgásfehér, barna hosszanti csíkokkal. Ezek a mellen sűrűbben tömörülnek. Csüdje és újjai sűrűn tollasak, erre nagy szüksége van, hiszen ez a tolltakaró a megragadott egér, vagy pocok harapása ellen védi. Viselkedésformái közül talán a legjellegzetesebb a közismert bókolás, amikor a kis bagoly izgatottságában sűrűn egymás után leguggol, majd újra kiegyenesedik. Röpte hullámvonalú, a harkályokéra emlékeztet. Rendszerint alacsonyan repül, nagyon gyakran szinte érinti a fűszálakat szárnyalás közben, és ha például egy kerítésoszlopra szeretne ülni, szinte az utolsó pillanatban, rövid ívben lendül fel annak tetejére. Hím és tojó külsőleg alig különbözik, legfeljebb, ha a párt egymás mellett látjuk, vesszük észre, hogy a tojó valamivel nagyobb, „plumpabb” és a szemei körül lévő úgynevezett fátyol kissé sötétebb. A kuvik súlya 155–200 gramm között mozog, átlagosan mintegy 190 grammot nyom.

Magyarországon tulajdonképpen nincs egyetlen olyan bagolyfaj sem, amellyel összetéveszthetnénk. A még nála is kisebb füleskuviknak jól látható, felmereszthető tollasfülei vannak, tollazata egészen sajátos, a fakéreg mintázatot utánozza, a lappantyúéra és a nyaktekercsére emlékeztet. Az Európában előforduló tollfül nélküli, apró termetű fajok közül a gatyás-kuvik csupán néhány alkalommal került elő hazánkban, a törpe-kuvikot pedig csak egyetlen egyszer látták a nyugati határvidék közelében.

A „halálmadár”

Ma már szerencsére sokan nem is tudják, hogy szegény kuvikot ilyen, nem éppen kitüntető címmel illették valamikor. A dolog érdekessége, hogy ezúttal nem egyszerű kitalálásról van szó, a furcsa elnevezésnek logikusan követhető biológiai magyarázata van, ha éppen a végkövetkeztetések félre is sikerültek.

Ha a „halálmadár”-nak utána akarunk járni, vissza kell kanyarodnunk azokba az időkbe, amikor a kis falusi házakban még csak petróleumlámpa, vagy gyertya világított és az emberek is sokkal inkább hajlottak a babonákra, mint napjainkban. Akkoriban a tanyákon és falvakban a tyúkokkal keltek és feküdtek az emberek, a „petró” és a gyertya drága volt, éjszaka tehát csak ott volt világos, ahol nagybeteg feküdt a szobában. A kuvik akkoriban valószínűleg sokkal gyakoribb volt, mint ma, de a tavasztól ősziig terjedő időszakban annak idején is elsősorban rovarokkal táplálkozott. Miután pedig az éjjel repülő lepkéket, bogarakat közismerten csalogatja a fény, azok mindig nagy számban keringtek az udvar felett, ahol pislogó sárgás lánggal világított egy kis ablak a csillagfényes éjszakában. Őket követte a kuvik és a tetőn, vagy a kerítés oszlopán leselkedve igyekezett zsákmányt keríteni. Ha aztán unalmában, vagy jókedvében kivikolt is néhányszor a kémény sarkán ülve és a nagybeteg éppen azon az éjszakán hunyta le a szemét örökre, senki és semmi

nem moshatta le a szerencsétlen kis bagolyról, hogy ő volt a közeledő halál előhírnöke. Üldözték is a kuvikot, pusztították, ahol érték és csak alkalmazkodóképességének és viszonylag szapora voltának köszönhető, hogy ha megfogyott állománnyal is, de megérte azt az évet, amikor a korábbi halálmadárból végre az őt megillető helyre került, az „év madarává” lépett elő.

Egyébként a kuvik és a halál társítása nem magyar specialitás, nyomait megtaláljuk például a németeknél is. Ott a madár jellegzetes és gyakran hallott „kviu” hangját fordították úgy, hogy „Komm mit!” (Gyere velem!) és a babonás emberek megborzongtak ha kuvik kiáltás szállt feljükk a sötétből.

Szerencsére azért a régi időkből van arra is példa, hogy megbecsülték, sőt kiváltságos jelzővel illették a kuvikot. Annak idején a régi görögöknél a bölcsesség jelképe, Athene istennő madara volt, innen a kuvik ma is érvényes latin neve: Athene noctua. Ennek értékéből mit sem von le az a tény, hogy a legújabb vizsgálatok szerint a baglyok valóban „tudós” ábrázata mögött nagyon egyszerű értelmi képességek rejtőznek, náluk például a varjúfélék, de sok más madár is messze „intelligensebbek”.

A nyílt területek lakója

Kuvikkal zárt erdőben soha nem találkozhatunk! Már csak azért sem, mert ott éjszaka a macskabagoly az úr és jóval erősebb, nagyobb madár különösen a frissen kirepült fiatalokra lenne veszélyes. A kuvik a gyümölcsösökkel, kertekkel, kisebb–nagyobb facsoportokkal tarkított legelőket, mezőgazdasági területeket kedveli, de szívesen megtelepszik az öreg fasorokban, vagy a folyókat és holtágakat kísérő csonkolt fűzesek szélén is. A görcsös törzsű vén fák tengernyi bűvő- és költőhelyet kínálnak, a gátak közelében mindig bőven akad rovar és apró rágcsáló is, ennél többet egy kuvik nem is kívánhat magának. Természetesen előnyben részesíti azokat a területeket, amelyek szá-

mára a vadászat szempontjából kedvezőek, így a rövidfüvű legelőket, ritkásan álló gyümölcsfák környékét, nagyobb kerteket, stb. A magasra nőtt gabonában, kukoricában, de még a lóhere, vagy lucernatáblákon sem tud mindenütt zsákmányhoz jutni (legfeljebb aratás, kaszálás után), ezért ezeket inkább elkerüli. Felbukkan viszont a falvak és tanyák belterületén, az elhagyott, kevésbé járt környéken, temetőkben, labdarúgó-pályákon, kertészetek telepein.

Az Alföldön elsősorban ott találjuk, ahol a tanyák környékén nagyobb legelő terület, de áll ott néhány öreg akácfa és nagyobb bokor is, amelyek pihenő, illetve leshelyül szolgálnak. A legelőn levert néhány vaskosabb karót is nagyon hamar felfedezik és ettől kezdve rendszeresen használják őket. Erről az annak tövében lévő fehér freccsentéseken kívül a jellegzetes, sok kitinpáncéldarabkát tartalmazó köpetek is árulkodnak.

Főleg az Alföldön

Ha a „Magyarország fészkelő madarai” című könyv 112. oldalán a kuvik hazai elterjedési térképére nézünk, a felmérések szerint szinte az egész országban előfordul. Ez így van a valóságban is, és a meglévő fehér foltok inkább azt jelzik, hogy azokra a területekre nem akadt vállalkozó, amikor a felmérő munka a 10 x 10 km-es négyzetekben annak idején megkezdődött. Ha viszont valaki arra lenne kíváncsi, vajon hány kuvikpár jut Magyarországon tíz négyzetkilométerre, ezt megfelelő vizsgálatok híján pillanatnyilag sajnos nem tudnánk megmondani. Hiszen az említett felmérés csak azt célozta, hogy megállapítsa, fészkel-e egy bizonyos madárfaj (párszám-tól függetlenül) az adott négyzeten belül, vagy sem. De azt azért már a korábbi megfigyelések alapján is tudjuk, hogy ez a kis bagoly a Dunától keletre, az Alföldön és a Tiszántúlon általában gyakoribb, mint a Dunántúl dimbes–dombos tájain. Ehhez tudni kell, hogy a kuvik párok revirje meglehetősen kicsi, hím és tojó csupán mintegy 0,5 négyzetkilométeres terü-

letet birtokol. Ha az élőhely kedvező, tehát bőségesen akad táplálék és nincs hiány megfelelő költőhelyekben sem, még ennél is jobban összeszorulhatnak és meglepően sok kúvik pár élhet békében egymás közelében. Genf határában például 1952-ben négyzetkilométerenként 16–20 (!) párt számoltak, de ez azért feltétlenül kivételnek számít és általában legfeljebb 1–3 párral számolhatunk ekkora területen. A párok körülbelül fél négyzetkilométernyi, vagy még kisebb vadászterületüket még akkor sem terjesztik tovább, ha nincs szomszédjuk, s így bármikor akadálytalanul megtehetnék. Hiszen ha apró emlősök és rovarok bőséggel akadnak, nem is lenne értelme annak, hogy távolabb repüljenek zsákmányt keresni.

Bár a magyar Alföldön részletes felméréseket még nem végeztek, azt minden a terepet járó madarász jól tudja, hogy például a Hortobágy környékén, vagy a Kiskúnságban szinte minden tanyának, nagyobb birkahodálynak meg van a maga kúvikpárja. Ez különösen a tavaszi időszakban tűnik fel, amikor az egymást hangos szóval hívogató baglyokra még azok is felfigyelnek, akik egyébként nem nagyon törődnek a madárvilággal.

Az ötvenes évek végén még állt Apaj-pusztán az a rozoga hodály és a hozzá tartozó ugyancsak viharvert néhány kis vályogépület, amelyet magunk között egy korábban ott tanyázó solymászról csak mint Fintha tanyát emlegettünk. Köröskörül kilométernyire nyúlt a fátlan puszta és valósággal körülölelte az alacsony, ajtóktól és ablakoktól rég megfosztott épületeket. Egy kúvikpárnak mégis nagyszerű szállást nyújtottak. Napközben rendszerint a hosszú hodály egyik gerendáján üldögéltek s ha arra mentem, gyorsan átrepültek a kis házikók valamelyikébe. Miután azonban a köpetgyűjtés közben mindent végig kellett járnom, onnét is kikényszerültek, s ilyenkor többnyire a legelőn, valamelyik nagyobb kóró védelmében húzódtak meg. Ott üldögéltek aztán mindaddig, amíg el nem indultam. Amikor azt látták, hogy egyre távolodom, ismét gyors repüléssel igyekeztek vissza az öreg hodály árnyékos védelmébe.

Állandó madár

A kuvikpárok általában hűségesen ragaszkodnak megszokott otthonukhoz, ahhoz a tanyához, birkahodályhoz, öreg fűzfához, ahol már évek óta költenek. Télen is a környéken maradnak, s nagyon gyakran ugyanazokon a fákon, épületekben pihennek nappal, mint a nyári hónapokban. A fiatal madarak körülbelül három hónapig maradnak a közelben, azután lassan tovább húzódnak. Szükség is van erre, mert a családi kötelékek fellazulása után apjuk már riválisoknak tekinti őket és eszerint bánik is velük. Nem mennek messzire, s bár vannak gyűrűzéssel alátámasztott adatok, amelyek 50–80 kilométeres távolságokat rögzítettek, legtöbbször megelégszik a szomszédos tanyával, pásztorszállással, feltéve persze, ha az még kuvik szemmel nézve üres és nem kell a tulajdonos haragjától tartaniuk. Természetesen azért akadnak kivételek, vagy a többitől eltérően vándorló kedvű kuvikok. Így például egy Svájc Wallis tartományában október 10-én jelölt, valószínűleg már úton lévő példány november 25-én 181 kilométerrel távolabb, Franciaországban került ismét kézre. Egy Bajorországban, január folyamán gyűrűzött kuvik 230 kilométert tett meg délnyugati irányban, de rajta is túltett az a Lengyelországban októberben megjelölt példány, amelyik kerekén 600 kilométert repült északkeleti irányban. Természetesen ezek az adatok kivételek, amelyek csak erősíthetik azt a szabályt, hogy a kuvik azért elsősorban állandó madár, télen és nyáron egyaránt megszokott tanyahelyén tartózkodik.

Hogyan figyelhetjük meg?

A baglyok többsége kifejezetten éjszakai életmódú madár, így megfigyelésük a sötétség miatt nem könnyű. Szerencsére a kuvik azok közé a fajok közé tartozik, amelyek nappal is mutatkoznak és amelyek néha már az alkonyati órákban vadászni indulnak. Ha ismerjük a pár tanyahelyét és a közelben

lesben állunk, nem lesz nehéz meglesni a kis baglyot, amint kirepül valamelyik öreg fa odujából, a sűrű lombok közül, esetleg a birkahodály gerendái közül. Rendszerint nem repül messzire ilyenkor, hanem gyors szárnyalással a kerítés egyik oszlopán terem, vagy valamelyik alacsonyabb épület tetejére ül fel. Erős fényerejű távcsővel (pl. 7 x 50-es Zeiss) a már gyengén világitás mellett is látni fogjuk, amint buksi fejét hol erre, hol arra fordítva kémleli a környéket. Mintha csak azon töprengene, melyik irányba induljon el vadászni. Aztán hirtelen gondol egyet, ellődul az oszlopról és egy pillanat alatt belevész az est egyre sűrűsödő árnyai közé.

Tél végi és kora tavaszi estéken, általában február és április között, hangjának utánzásával is a közelbe csalogathatjuk az ebben az időszakban sokat kuvikoló madarat. Gyermekkorom egyik kedves és ma is élő élménye volt, amikor a kuvikhangot utánozva néhány méternyire csalogattam magam elé a szerelmes madarat. Ha egy revirt foglalt hímnek történetesen még nincs párja, akkor azért reagál nagyon gyorsan, ha ketten vannak, akkor pedig a területét félti a betolakodó idegentől. Ártatlan játék, bárki megpróbálhatja, legfeljebb nem sikerül léprecsalni a madarat, különösen ha a hívogatás során nem tudja az igazi hangot eltalálni. Mulatságos látni, amikor a kuvik „závarba” jön, tulajdonképpen már észrevette tévedését, de nem nagyon tudja mire vélni a fatörzs mellé húzódtott mozdulatlan emberi alakot és sűrűn leguggolva, majd ismét felemelkedve fejezi ki izgatottságát.

Néha tavasszal, vagy nyáridőben a napos és meleg déli órákban hirtelen kiáltozni kezd a kuvik valamelyik sűrű lombú fa ágai között. Évekkel ezelőtt egyebek mellett a dömsödi (Apaj-pusztá) állomás közelében tapasztaltam ezt többször is és az első madár hangját hallva rendszerint a közelben pihenő másik kuvik is kiáltozni kezdett. Vajon egyszzerűen jókedvűk volt, esetleg párjukat szólongatták, vagy nem tudtak aludni, ezért feleseltek egymással, netán láttak valamit, amit én nem vettem észre, ezt soha nem tudtam eldönteni.

Mert bizony a kuvik és persze a többi bagoly is, nagyszerűen látnak a napvilágnál, egyáltalán nem vaksik, mint ahogy azt a néphit tartja és ahogy még ma is nagyon sokan gondolják. Előfordul nem is olyan ritkán, hogy a kuvik kiül valamelyik hodály tetejére, kémény sarkára, vagy egy kazal púpjára és ott élvezi a korai reggeli napsugarakat. De ha valaki megpróbálja a fényképezőgéppel becserkészni, nyomban látni fogja, hogy a tollas gombóccá felfújt kis bagoly mennyire éberrel figyel minden irányba. Már jó messziről észreveszi a feléje közeledő embert, lebukik a tetőről és a másik oldalon alacsonyan repülve valamelyik közeli rejtékét keresi fel. Előfordul, hogy napvilágnál figyelhetünk meg egy-egy kuvikot vadászat közben. Bár a kis bagoly aktivitási ideje külföldi adatok szerint évi átlagban 5–10 perccel napnyugta után kezdődik, a fiókaetetés idején a szülők nem egyszer napközben is zsákmány után járnak. A téli táplálékingség idején, november és február között, pedig délután gyakran már 2 óra tájban előbújnak rejtékükből, de előfordul néha, hogy a hajnali vadászatot is megtoldják és csak 10 óra felé térnek nyugovóra. Rendszeres napi zsákmányolásra azonban csak a fiókanevelés idején és akkor sem minden párnál kerül sor.

Faoduban költ

Vagy inkább úgy mondhatnánk, oduban, üregben, vagy más hasonló rejték helyen. Nem is olyan régen, alig néhány évtizede még klasszikus kuvik költőhelyeknek számítottak a csonkolt (botoló) fűzesek öreg, girbegurba fatörzsei a maguk számtalan üregével, az útmenti, hasonlóképpen öreg fasorok, ahol ugyan csak mindig akadt megfelelő költőhely, de ide sorolhatjuk azokat a korosabb gyümölcsösöket is, amelyeknek szintén csakran akadtak kuvik lakói. Az Alföldön főleg a hodályok és tanyák kínáltak számukra alkalmas költőhelyeket, de romos épületekben, temetőkapornákban, pajtákban, különböző egyéb gazdasági épületek tetőszerkezetében, a vasúti őrbódék padlás-

terén is jó néhány pár otthonra talált. Külföldi adatok szerint a költések általában 2–3 méter magasan történtek, de találtak már egészen alacsonyan (20 cm!) ill. 10 méteren is kuvik tojásokat. Sajnos az utóbbi időben különösen a természetes fészkelőhelyek száma erősen megfogyott, fejsze alá kerültek az öreg fűzfák, fasorok tűntek el nyomtalanul, de a modern épületek sem kínálják már azt a „komfortot”, amit a kuvik az öreg bakterházaknál, istállóknál megszokott. Vannak területek, ahol ma már eseményszámba megy, ha kuvik pár telepszik meg valahol.

Hím és tojó egyébként többnyire télen és nyáron együtt vannak, nem egyszer ugyanazon a sűrű fán töltik a nappalt. A nászviselkedés már nagyon korán, februárban, márciusban megkezdődik. Enyhe időben decemberben és januárban is szólhatnak a kuvikok, sőt január végén párzásukat is megfigyelték (Haverschmidt). A párok nem építenek fészket, a tojó 3–5 (2–7) fehér tojását az üreg aljára, az ott heverő törmelékre rakja. Egyedül kotlik, a tojásokat csak rövid időre hagyja el, főként a hajnali és szürkületi órákban. A hím hordja számára a táplálékot. A kotlási idő függ a táplálék-kínálattól és a mindenkori időjárástól, általában 24–25, néha 28 nap is lehet. A finom pihével borított apróságok eleinte magatehetetlenül bújnak össze és anyjuk melengeti őket. Ilyenkor még csak a hím a családfenntartó, de később, amikor a fiókák már nagyobbak, mindkét szülő szorgalmasan hordja számukra a táplálékot. Háromhetes korukban már az üreg nyílásához tipegnek és ott várják az eleséggel érkező öreg madarakat, egyben ismerkednek is a környező világgal, ahová rövidesen maguk is kirepülnek. Általában egyenként hagyják el az odut, bagolyszokás szerint ugyanis vannak közöttük fiatalok, amelyek előbb keltek és már előbbre tartanak a növekedéssel is, míg a kis fészkalja utolsónak merészkedik ki a szabadba. 38–46 napos korukban megfigyelések szerint már 50 méternyire képesek repülni és augusztus végén, szeptemberben fokozatosan elszakadva szüleiktől a már önálló fiatal kuvikok lassan eltávolodnak a szülőhely környékéről.

A kuvik párok évente csak egyszer költenek, de ha a fészek-
alj megsemmisül gyakran van pótköltésük. Hím és tojó nagyon
gyakran éveken át együtt vannak és hűségesen ragaszkodnak
megszokott költőhelyükhöz is. Ilyenkor nem egyszer közvetlen
szomszédi viszonyba kerülnek más madarakkal is. Hogy aztán
ez jó, vagy rossz szomszédság, mindig az adott körülmények
döntik el. Dr. Rékási József említ például egy esetet, amikor
Bácsalmás közelében útmenti eperfák mezei verebeinek jelö-
lése közben az egyik fészektől 30 centiméternyire kuvik odura
bukkantak. Amíg a fiókák a fészekben voltak, a bagoly nem
bántotta őket, talán nem is igen fért hozzájuk. De a kirepülés
után már megtalálták a köpetekben a lila műanyag gyűrűt, s
néhány festékkel megjelölt szárnytollat is.

Sokoldalú vadász

A kuvik elsősorban a talajon zsákmányol, részben úgy, hogy
egy kiemelkedő pontról, például egy kerítésoszlopról leselkedve
csap le áldozatára, de gyakran a földön mozogva fogdos rova-
rokat és gilisztákat. Utóbbiakat néha a csőrével húzza ki a föld-
ből, s ilyenkor hátrálva, szárnyaival verdesve erőlködik, de
megfigyeltek egy olyan példányt is, amelyik arra specializálta
magát, hogy a fekete rigóktól szedte el a már megkaparintott,
„megtisztított” zsákmányt. Néha légykapó módjára kap a rö-
pülő bogarak után, máskor függőgetve szedi le az ágról a ki-
szemelt cserebogarakat. Gyermekkoromban nem egyszer lát-
tam, amint a kuvik a szalmakazlak oldalán ugrálva riasztotta
ki az ott alvó verebeket, s menekülni igyekvő madarat egy
pillanat alatt elkapta a karmaival.

Változatos zsákmányszerző módszereinek megfelelően a
kuvik zsákmánylistája is meglehetősen széles skálán mozog.
Közép- és Nyugat-Európában Glutz és Bauer szerint legalább
25 kisemlős és 60 madárfaj szerepel az étrendjén, emellett
nagyon sok rovar, főleg különböző bogarakat, kövér éjjeli
lepkéket (bagolylepkék), de apróbb hullóket és kétéltűeket

is zsákmányol. A bogarak között gyakoriak a ganéjtúrók, a különböző futóbogarak, de fognak a kuvikok este repülő csíkbogarakat, cserebogarakat és még sok más fajt is. Dr. Rékási József Bácsalmás közelében 1968. május–júniusban gyűjtött köpetekben burgonyabogár maradványokat (szárnyfedőket) is talált. Uttendörfer 1952-ben közölt gazdag anyagában egyebek mellett 1660 mezei pocok, 296 különböző egérfaj, ezenkívül 8 vakond, 2 vándorpatkány, 54 különböző cickány és még sok más faj szerepelt a kuvikok étrendjén.

Apaj-pusztán 1959–1961 között a pusztában álló hodály körül gyűjtött köpetekben a következő gerinces zsákmány-állatok szerepeltek:

Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	15 pd	3,5 %
Törpe cickány (<i>Sorex minutus</i>)	8 pd	1,8 %
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	36 pd	8,5 %
Ürge (<i>Citellus citellus</i>)	1 pd	0,2 %
Csíkos egér (<i>Sicista subtilis</i>)	2 pd	0,5 %
Vizipocok (<i>Arvicola terrestris</i>)	1 pd	0,2 %
Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	290 pd	68,4 %
Törpeegér (<i>Micromys minutus</i>)	18 pd	4,3 %
Erdei egér csoport (<i>Apodemus</i> sp.)	35 pd	8,3 %
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	18 pd	4,3 %

A madártáplálék télen általában megemelkedik, különösen akkor, ha a magas hó miatt a baglyok nehezen, vagy egyáltalán nem tudnak a fehér takaró alatt mozgó apró emlősökhöz férni. Egyéb időszakokban főként olyan madarak esnek zsákmányul, amelyek sokat tartózkodnak, táplálkoznak a talajon, például seregély, fekete rigó, mezei pacsirta, bubos pacsirta és persze verebek, közülük is többnyire a fiatal, esetleg olyan példányok, amelyek még csak akkor ismerkedtek a repülés művészetével. Magyarán, a kuvik igyekszik biztosra menni és esze ágában sincs a felnőtt rigót üldözni, ha a fészkekből csak nemrég kiugrált fiatalokat könnyű szerrel a karmai közé kerítheti. Persze mindebből nem szabad a kuvik énekesmadár pusztító szerepére következtetni. Az állományok egészét tekintve a kuvik-zsákmány semmiféle jelentőséggel nem bír, és ha a pacsirtáknak, rigóknak és a többieknek csak tőle, a karvalytól és egyéb természetes ellenségektől kellene tartaniuk, nem kellene féltenuk énekesmadaraink fészkelő populációit.

Egy–egy kuvik napi táplálékszükséglete 50–80 gramm, de mint minden bagoly jól bírja az éhezést és ha egyik este történetesen nem sikerült zsákmányt ejtenie, semmi baja nem történik.

Ellenségei

A kuvik természetes ellenségei között elsősorban néhány emlős és madárfaj szerepel. Uttendörfer gazdag anyagából karvaly (1 pd), héja (18 pd), vándorsólyom (1 pd), gatyásölyv (1 pd), macskabagoly (14 pd), és uhu (5 pd) zsákmányaként említi, de bizonyára feliratkozhatna a listára még jó néhány madárfaj, ezenkívül a nyest, a nyuszt, és a frissen kirepült, gyakran a földön üldögélő fiatalokra veszélyes macska, róka, és görény is. A különböző állati ellenségek azonban legfeljebb egyedeket pusztítanak el és ezeket a veszteségeket az állományok gyorsan kiheverik még akkor is, ha a szülőkkal együtt a magukra hagyott tojások vagy a fiókák is elpusztulnak. A kuvik számára az igazi veszélyt az időjárás és az emberi tevékenység jelenti, illetve jelentheti. Hosszan tartó kemény telek egész populációkat tizedelhetnek meg, hiszen az erős faggyal párosult magas hó gyakran nagyon megnehezíti, néha egyenesen lehetetlenné teszi számukra a zsákmányszerzést. Ilyenkor sokat segíthet a védelemtől szóló fejezetben említett egércsalogató. Ami bennünket embereket illet, a kuvik védett madár és üldözése, oktalan pusztítása szerencsére legfeljebb elszigetelten tapasztalható. Annál nagyobb kárt okoz azonban az akaratlan pusztítás, amikor öreg fasorok, csonkolt fűzések, gyümölcsösök kivágásával az élőhelyeket semmisíti meg. A kuvik alkalmazkodóképes madár, de azért egy ilyen odvas fákból álló útmenti sor kitermelése, vagy egy-egy nagyobb legelő öreg vadkörtefáinak eltűnése igen komoly „érvágást” jelent az érintett állomány számára. Nagyon hasznos lehetne egy olyan vizsgálat, amely egy megyében, vagy földrajzi egységben térképezné fel a kuvik fészekőhelyeket. Az ilyen, százalékosan is kiértékelhető adatokból nagyon sokat meríthetne a gyakorlati madárvédelem és egyebek mellett a kuvik élőhelyek megmentése is hatékony érv lehetne a javaslat indoklásakor egy-egy fasor, vagy facsoport akár megyei szintű védetté nyilvánításánál.

Meddig él a kuvik?

A Közép-Európa nyugati felén élő kuvik populációknál végzett vizsgálatok szerint figyelembe véve a viszonylag magas pusztulási százalékot is, a pároknak évente átlagosan legalább 2,35 kirepült fiókát kell produkálniuk ahhoz, hogy az állomány fennmaradjon. Ahhoz azonban, hogy megfelelő mennyiségű és így kiértékelhető életkor adathoz jussunk, nagyon sok fiókát kell gyűrűzni, és ez Magyarországon egyelőre még a jövő feladatai közé tartozik. Ugyanígy hiányoznak az adatok a szerencsésen kirepült fészekaljok fiókaszámát illetően. Svájc északnyugati felén végzett rendszeres megfigyelések szerint 1973–1978 között 105 költésből átlagosan 2,37 fióka kelt ki, de a kirepültek száma átlagosan csupán 2,0 (1,4 – 2,6) volt. Westfáliában az egyéves tojók azonos fészekaljok esetén is kevesebb fiókát repítettek, mint az idősebb madarak (átlagosan 1,91 ill. 2,78). A költségek eredményessége erősen függ a táplálék mennyiségétől (az egyéb bagolyfajoknál is így van!), de egyéb tényezőktől, például a tojásokat és fiókákat pusztító nyest gyakoriságától is.

Angliában jelölt kuvikok esetében úgy találták, hogy a fiataloknál a pusztulás különösen magas a kirepülést követően, július–augusztusban, a későbbi években a május–júniusi időszak bizonyult a legkritikusabbnak. Német és holland adatok szerint a pusztulási arány az elsőéves kuvikoknál kerekén 70 % volt, az idősebb példányoknál 35 %. Október végéig a megjelölt fiatalok 56 %-a (!) pusztult el. A leggyakoribb okok 199 angliai és 80 svájci példány esetében a következőképpen alakultak: elhullva találták közelebbi adatok nélkül: 38,0 ill. 38,7 %; járművekkel történt ütközés az utakon: 22,0 ill. 27,5 %; lelőtték, vagy befogták: 18,0 ill. 3,7 %; kéményekben, ventilátorokban, stb. szerencsétlenül járt példányok: 3,0 ill. 10,0 %.

Mindezek után a gyűrűzéssel bizonyított szabadban elért legmagasabb életkor legalább 9 és fél év volt (svájci példány), fogságban egy esetben 18 évet mértek.

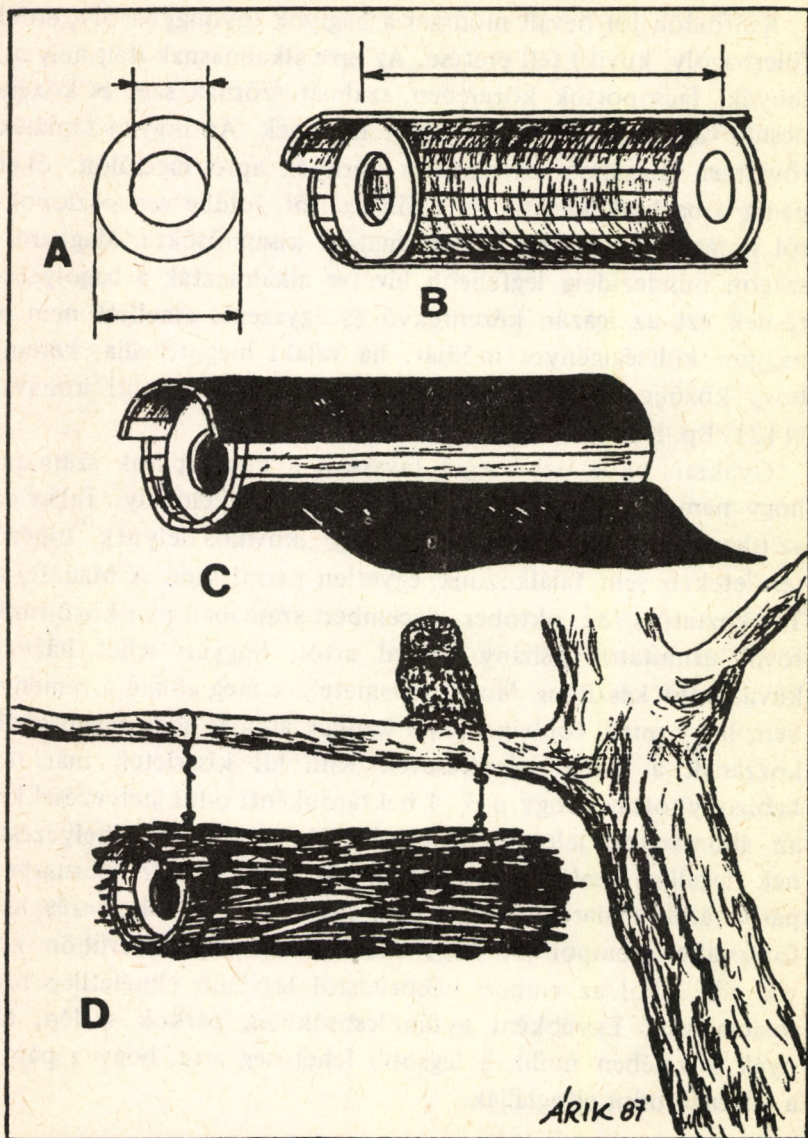
Hogyan segíthetünk?

Az emberi tevékenység részben segíti a kuvikot, de alkalmanként súlyos veszélyt is jelenthet számára. A mezőgazdasági területek az ott elszaporodott rágcsálókkal és rovarokkal bőséges táplálékot kínálnak, ugyanakkor az öreg fasorok, a régi hodályok és egyéb fészkelőhelyek felszámolása, korábban a mérgezések sok veszéllyel, hátránnyal járnak a kuvikok számára.

Említettük már, hogy milyen nagy veszélyt jelentenek a hosszán tartó, havas és kemény telek, amelyek egész állományokat tizedelhetnek meg és évekig tart, amíg a populációk úgy ahogy ismét összeszedik magukat. Elsősorban nem is a hideg, hanem az ilyen telekkel együtt járó táplálékhiány az, ami végzetes lehet, a legyengült állatok nem tudják megszerezni azt a minimális zsákmány mennyiséget, ami életbenmaradásukhoz feltétlenül szükséges lenne.

Külföldön jól bevált módszer a baglyok (gyöngybagoly, erdei fülesbagoly, kuvik) téli etetése. Az erre alkalmasnak ítélt helyen, tanyák, facsoportok közelében, szalmát szórnak szét és közéje ocsut, vagy más szemetes magot hintenek. Az ingyen táplálék rövidesen magához csalogatja a környék apró rágcslóit, őket pedig a baglyok követik és a fák ágairól, földre vert oszlopokról vadásznak a szalma között matató kisemlősökre. Magyarországon mindezideig legfeljebb elvétve alkalmazták a bagolyetesnek ezt az igazán kézenfekvő és egyszerű, amellet nem is nagyon költségigényes módját, ha valaki megpróbálja, kérem, hogy közölje eredményeit, megfigyeléseit a Központi irodával (1121. Bp. Költő u. 21.).

Gyakran okoz nehézséget tavasszal a kuvik párok számára, hogy nem áll rendelkezésükre megfelelő fészkelőhely. Talán ez az oka annak, hogy néha egyébként jó „kuvikos helynek” kinéző területeken sem találkozunk egyetlen párral sem. A Madártani Tájékoztató 1982. október–decemberi számában már közöltünk rövid útmutatót néhány rajzzal arról, hogyan lehet házilag kuvik odut készíteni. Most ezt ismétljük meg abban a reményben, hogy minél többen kedvet kapnak ahhoz, hogy megpróbálkozzanak a kuvik telepítésével. Külföldi kísérletek már rég bebizonyították, hogy a 3–4 hektáronkénti odukihelyezésekkel az állományok jelentősen növelhetők. Az oduk kihelyezésének legalkalmasabb időpontja az ősz, így a már februárban párba álló madarak még időben rátalálnak. A kihelyezés legfontosabb szempontja, hogy csak olyan helyre kerüljön kuvik odu, ahol az emberi háborítástól legalább elméletileg biztosítva van. Egyébként gyümölcsösökben, parkok szélén, tanyák közelében nyílik a legtöbb lehetőség arra, hogy a párok a felkínált odut elfoglalják.

Maga az odu ne kerüljön túl magasra, a legjobb 3–5 méter között elhelyezni. Az odu nyílása (átmérője 70 mm) ne nézzen az uralkodó széliránnyal szemben és maga az odu semmilyenképpen ne düljön előre, hiszen a tojások még akkor is kigurulhatnak, ha a hátulsó részre az előírásoknak megfelelően 3–5 cm vastag forgács és fűrészpor réteget tettünk (a kuvik nem épít fészket!). A mellékelt ábrán:

A : a bejárat nyílás

A : az odu lécváza (szélességük 5 cm, vastagságuk 1,5 – 2 cm)

C : szigetelő kátránypapír borítás

D : a vesszőkkel, szőlővenyigével beborított (átkötött) végleges odu felfüggesztve.

Kérjük tagtársainkat, fentiekkel kapcsolatos tapasztalataikat írják meg és ha további útmutatást igényelnek, forduljanak a Központi irodához a már megadott címen.

Kedves Madárbarát!

Ismeretterjesztő füzetünkben legkedvesebb madaraink közül ezúttal a kuvikról ejtettünk néhány szót. Ne feledje azonban, hogy erdeinkben, kertekben, parkokban még sok más madár él. Ha szeretné még jobban megismerni őket, ha szeretné tudni, mit tehetne érdekükben jöjjön közénk, legyen tagja a Magyar Madártani Egyesületnek. Legfontosabb célkitűzésünk, hogy minden hazai madárbarátot magunk köré gyűjtsünk. Minél többen vagyunk, annál többet tehetünk madaraink gyakorlati védelme érdekében.

Központi irodánk és postacímünk:

**Magyar Madártani Egyesület
1121 Budapest, Költő u. 21.**

Irta: SCHMIDT EGON
Címlapterv: MURAY RÓBERT
Fotók: BÉCSY LÁSZLÓ
Grafika: ÁRIK ISTVÁN
Kizárólag belső terjesztésre
Felelős kiadó: PÉCHY TAMÁS
1988.

